

PERGOLĖS IR TRELIAŽO MOTYVŲ RAIDA EUROPOJE IR ORNAMENTŲ PAVYZDŽIAI VILNIAUS GYVENAMŲJŲ NAMŲ XIX a. SIENŲ TAPYBOJE

Dalia Klajumienė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS

DAILĖTYROS INSTITUTAS

Dominikonų g. 15/1, LT-01131 Vilnius

klajum99@gmail.com

Straipsnyje aptariama pergolės ir treliažo motyvų raida Europos pasaulietinės architektūros sienų tapyboje nuo Antikos iki XIX a. pabaigos. Tuo pagrindu analizuojamos motyvų paplitimo Vilniaus XIX a. gyvenamojoje architektūroje priežastys.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: pergolė, treliažas, Europa, Vilnius, pasaulietinė architektūra.

Straipsnio tikslas – parodyti pergolės motyvo raidą Europos pasaulietinės architektūros sienų tapyboje ir paanalizuoti jo populiarumą ir specifiką Vilniaus XIX a. gyvenamųjų namų puošyboje. Ankstyvesnei XVIII a. pabaigos Vilniaus pasaulietinės architektūros polichromija yra žinoma tik iš kelių pavienių pavyzdžių, tarp kurių, deja, pergolės motyvo nėra, todėl kol kas galima kalbėti tik apie vėlyvą raišką, t. y. XIX a.

Teoriškai tapytos pergolės populiarumą XIX a. Vilniaus gyvenamojoje architektūroje padeda įrodyti žvalgomųjų polichrominių tyrimų ataskaitos, kuriose užfiksuota arti dešimties tokių pavyzdžių. Deja, atidengta ir bent fragmentiškai restauruota tik mažoji

jų dalis, o rašytiniuose ar ikonografiniuose šaltiniuose šie motyvai interjerų puošyboje retai minimi ar vaizduojami, todėl paplitimas nėra taip akivaizdžiai matomas ir įrodomas. Keli restauruoti, o kiti tyrėjų brėžiniuose pavaizduoti fragmentai rodo, kad tai panašaus laikotarpio ir artimos stilistikos kūriniai, daugelis nutapyti XIX a. pradžioje ir XIX a. viduryje, rečiau antroje šio amžiaus pusėje, t. y. sukurti, kai apipavidalinant Lietuvos pasaulietinių pastatų interjerus reikėsi klasicizmo ir romantizmo stilistiniai bruožai. Minimo motyvo specifika ir populiarumo fenomenas bus parodytas remiantis Europos polichromijos pavyzdžių raida ir ikonografinėje medžiagoje įamžintais XIX a. analogais. Europos interjeruose pa-

- Sienicki Stefan, *Wnętrza mieszkalne*, Warszawa, 1962.
- Snitkuvienė Aldona, *Raudondvaris. Grafai Tiškevičiai ir jų palikimas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
- Snitkuvienė Aldona, *Biržų grafai Tiškevičiai ir jų palikimas*, Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2008.
- Zamperini Alessandra, *Ornament and the Grottesque. Fantastical Decoration Antiquity to Art Noveu*, London: Thames & Hudson, 2008.
- Złoty dom Nerona*. Wystawa w 200-lecie śmierci Franciszka Smuglewicza (koncepcja wystawy i katalogu Justyna Guze), Warszawa: Muzeum Narodowe w Warszawie, 2008.

THE DEVELOPMENT OF PERGOLA AND TRELIS MOTIFS IN EUROPE. EXAMPLES OF ORNAMENT IN THE 19th CENTURY WALL PAINTING OF VILNIUS DWELLING HOUSES

Dalia Klajumienė

SUMMARY

KEYWORDS: pergola, trellis, Europe, Vilnius, secular architecture.

A pergola is an architectural park feature covered by open lattice and planted with climbing plants. This garden feature has been in existence since ancient Rome, flourishing especially in the French and Italian parks of the 16th–18th century. Graceful and lattice pergola often appeared in the wall painting of European secular buildings, especially palaces and villas.

Thus far, the analysis of the development of the pergola motif in the décor of the Lithuanian secular architecture has not been possible as data concerning the polychrome of dwelling houses has just begun to be collected. It is for this reason that this article presents examples of pergolas painted in 19th century Vilnius secular architecture. Data gathered during polychrome investigations conducted between 1971 and 2008 has enabled this present article to be written. This data identified almost ten buildings which were adorned with 19th century pergola's and trellis' motifs of various configurations.

In almost all examples of the depictions of vine supporting wooden lattices located in secular Vilnius interiors, the image is rather constructive and clear, sometimes even with schematically painted vertical and horizontal criss-crossing stripes of various shades of brown. This illustrates that the 19th century depiction of the pergola motif was influenced by the constructive architecture of conservatories. Consequently, the painted support of climbing plants imitates not only (as in earlier ages) a light wooden support but also the glass and metal construction characteristic of conservatories.